

POLICE NATIONALE D'HAITI
DAP/PNH
PRISON CIVILE DE JEREMI

HORAIRE DES ACTIVITES
PRISE DE NOURRITURES : DU LUN AU DIM
DE : 9 HEURES AM - 12 HEURES PM
2 HEURES PM - 4 HEURES PM
VISITE DES PROCHES : MER & DIM
DE 9 HEURES A 12 HEURES PM
NB: Le service de famille est obligatoire
en tout temps selon le règlement
de l'institution.

**Kondisyon k ap grangennen nan prizon Jeremi, Ayiti:
Apè alaksyon pou prezève garanti pou respè lavi moun,
avèk pou yo jwenn yon pwosè jis epi ekitab**

5-01760

Prison civile
Jeremi

**Kondisyon k ap grangennen nan prizon Jeremi, Ayiti:
Apèl alaksyon pou prezève garanti pou respè lavi moun,
avèk pou yo jwenn yon pwochè jis epi ekita**

Jen 2023

Center for Gender & Refugee Studies

Haiti Justice
Partnership

Kondisyon k ap grangrennen nan Prizon Jeremi, Ayiti: Apèl alaksyon pou prezève garanti pou respè lavi moun, avèk pou yo jwenn yon pwosè jis epi ekitab

Jen 2023

Rezime Ekzekitif

Eta deplorab prizon Dayiti pa yon fenomèn nouvell. Lakou Dapèl Federal Etazini te konpare kondisyon prizyon Ayisyen ap viv ladan an tankou yon “bato negriye.”ⁱ Plis pase yon deseni, Inter-American Court on Human Rights (IACtHR – Tribinal Entèameriken Dwa Moun) te bay premye jijman l kont leta Ayiti nan ka prizyon politik, ansyen Premye Minis Yvon Neptune, kote yo te òdone gouvènman an pou pran mezi nesèsè pou rasire tout prizyon ale devan yon jij rapid epi pou sistèm penitansye a modènize, konfòm pou moun ka jwenn yon tretman imen.ⁱⁱ Malgre anpil jefò san pran souf defansè dwa moun yo pou atire atansyon sou pwoblèm sa a epi pou lofri asistans jiridik yo, apèn yon ti kras pogrè fèt nan sans sa a, met sou li, kondisyon denstabilite politik dènye ane sa yo makònen ansanm ak resesyon ekonomi mondyal la—ki chita sou istwa pil entèvansyon etranje ak eksplwatasyon peyi Dayiti—mete klou sou absè move kondisyon sa yo. Yo te tante remanye sityasyon nan penitansye nasyonal nan kapital Ayiti, Pòtoprens, men anyen pa fèt nan prizon nan Vil pwovens yo. Rapò sa a bouche twou vid yo.

Kondisyon anndan peyi Dayiti lavèy asasinay ansyen prezidan Jovenel Moïse, an Jiyè 2021, t ap dekanngrennen rapid epi pwovoke yon seri anpil move konsekans sou pèp ayisyen an avèk sektè lajistis ann Ayiti. Nasyon Zini, Inter-American Commission on Human Rights (IACHR – Komisyon Entè Ameriken pou Dwa Moun) ansanm ak plizyè òganizasyon sosyete sivil la te denonse echèk gouvènman defakto a ak kominote entènasyonal la ki pa kenbe obligasyon yo pou defann dwa Ayisyen.ⁱⁱⁱ Koripsyon san parèy ki blayi nan enstitisyon yo ak vyolans gang yo destabilize peyi a epi rann sistèm jidisyè a non fonksyonèl.^{iv} Koripsyon sa a kokobe sistèm jidisyè ann Ayiti ak prizon yo—ki kòz pwosè yo trennen epi tout aksè pou moun jwenn lajistis rete tennfas pwenn fè pa. Rezilta: anpil moun ki gen ladan yo timoun ap mwezi nan prizon pandan plizyè mwa oswa lane san yo pa janm wè yon jij. Anpil ladan yo, nan tan yo gen nan prizon an, yo depase lontan santans maksimòm lalwa prevwa pou enfraksyon yo repwoche yo a. Epitou, reyemèjans kolera a ak anfondreman sèvis esansyèl yo avèk aksè pou jwenn pwodwi depremye nesèsite yo tankou manje, dlo, swen sante, met sou kondisyon ekstrèm lamizè a kontribye nan degrengolad kè sote k ap vale teren sou dwa pou jwenn lasante patikilyèman pou moun nan prizon yo.^v

Biwo Pwoteksyon Sitwayen ann Ayiti (Haiti’s Office of Citizenship Protection ou OPC) avèk òganizasyon non gouvènmantral ki baze ann Ayiti tankou Biwo Avoka Entènansyonal (*Bureau des Avocats Internationaux* - BAI) ak Rezo Nasyonal pou Defans Dwa Moun (*Réseau National de Défense des Droits Humains* - RNDDH) atire anpil atansyon sou kondisyon terib

anndan prizon Ayiti, yo lanse gwo apèl pou pase alaksyon ann ijans pou evite yon katastwòf imanité.^{vi} Rapò sa a chita sou rezilta sa yo ki kolekte enfòmasyon espesifik sou yon prizon Ayisyen: se prizon Jeremi nan Depatman GrandAns ki sitiye nan pwent sidwès Peyi Dayiti. Istwa ki pataje yo pote limyè sou eksperyans reyèlman (in)imen moun nan prizon Jeremi epi vle rasire sitiyasyon detrès sa a pa redwi senpman nan yon lòt estatistik prizon. Rapò sa a konfime ke an reyalite Ayiti pa rive pran okenn mezi pou enplemante egzijans obligatwa Lakou Entèamerikèn Dwa Zimen mande yo. Sa ki sèten, Ayiti pa menm an règ avèk pwòp lwa domestik li, ak pwòp lwa pa l, ni ak Konstitisyon Peyi a, alewè pou trete entènasyonal sou dwa moun li ratifye yo. Epi, li kontinye pratik flagran nan kenbe moun nan prizon san jijman, vitametènans, san respekte garanti pou moun lan jwenn yon pwosedi yon pwosè ekitab kòm sadwa pandan y ap sibi move tretman grav. Malsite sa yo pa sèlman yon nosyon ideyolojik; yo mennen nan plizyè lanmò trajik.

Rapò sa a rive posib gras ak yon travay kolaborasyon ant etidyan ak pwofesè Fakilte Dwa University of California, Haiti Justice Partnership nan San Francisco, Center for Gender & Refugee Studies, avèk Fakilte Dwa Jeremi (*École Supérieure Catholique de Droit de Jérémie* ki rele tou ESCDROJ). Misyon patenarya sa a se fè yon eta dedwa pogrese nan peyi Dayiti nan kore edikasyon jiridik epi angaje pou defann dwa moun.^{vii} ESCDROJ se baz kote Klinik Rechèch, Analiz, ak Asistans Legal (*Clinique de Recherche, d'Analyse, et d'Assistance Légale de l'ESCDROJ* oswa CRAALE) chita. Dapre sa nou kwè, se premye klinik entèn ki bay èd jiridik anndan yon fakilte dwa ann Ayiti, ki te kreye pou reponn bezwen ijan kominote a ki t ap sibi vyolans seksyèl jeneralize avèk anprizonman manch long, nan kondisyon inimen, san okenn aksè pou jwenn avoka, ni jij, ni yon pwosè.^{viii} Rapò sa a santre sou jefò san pran souf estajyè CRAALE yo pou yo te reyalize entèvyou byen chapante ak 122 moun nan prizon Jeremi depi 21 rive 29 Mas 2023. Entèvyou sa yo reprezante 25% total moun nan prizon an lè sa a; epi yo enkli 100% fanm ak timoun yo te kenbe la a.

Rapò sa a mete aklè ke pou chak grenn detni ki te entèviouye nan mwa mas 2023 a, garanti ak dwa pou yo jwenn yon pwosè ki jis ak ekitab, pase anba pye. Gwo vyolasyon flagran tankou moun ki ankonbre pil sou pil alekstrèm, tout moun nèt kwachòkò, vyolans nan prizon toutan, avèk peryòd manch long tan ki fèt nan prizon an defason demezire—ki an mwayèn dire preske katran san akizasyon fòmèl, san jijman ni aksè pou jwenn avoka—se lanòm. Sa k pi twoublan se ka grav tibèkiloz ak kolera yo ki pa jwenn bon tretman ditou. Preske tout prizonye ki te entèvyouve yo te soufri ak gwo gratèl ki pa janm geri ak doule vant nan moman an.

Rapò sa a fèt an kat pati: Premyeman, li ba w yon apèsi sou kondisyon anndan prizon an ki demontre respè ou pito non respè pou yon estanda minimòm parapò ak aksè pou jwenn manje, sanitasyon, ak lòt bezwen de baz yo. Apre sa, li repètorye vyolasyon prizonye yo ap konfwonte pou yo gen garanti jwenn yon pwosedi legal kòm sadwa epi gen aksè ala jistis. Palaswit, gen yon analiz sou obligasyon dwa moun Ayiti pran angajman pou l respekte yo. Rapò a konkli avèk yon seri rekòmmandasyon espesifik. Nan tout rapò a, objektif la se rive prete vwa bay moun k ap depafini anndan prizon yo ki si se pa gras jefò CRAALE, t ap

pratikman bliye nèt epi viv san lespwa pou revandike dwa yo. Tout non yo chanje pou pwoteje vi prive moun konsène yo.

Etan done sitiyasyon k ap kontinye deteryore nan sistèm jistis penal Ayiti a ak defisyans ekstrèm kondisyon vi yo nan prizon Jeremi, òganizasyon siyatè yo mande pou prizon Jeremi an fèmen touswit paske li imènman pa fèt pou moun. Pou pi piti, lòt mezi ta dwe pran touswit pou diminye moun pil sou pil yo, atake katastwòf imanité sa a, epi kòmanse reyabilite dwa Ayisyen yo mete dèyè bawo endefiniman san akizasyon ofisyèl, ankenn opòtinite pou defann tèt yo, pandanstan y ap kwoupi nan yon kondisyon inimèn atwòs. Eta delabreman prizon Jeremi mande yon seri de mezi ijan e radikal.

I. Moun ki nan Prizon Jeremi an Rapòte Kondisyon Delabreman ki Menase Sante Fizik, Mantal ak Sekirite yo

Sondaj 122 fanm, gason, ak ti gason (pa gen ankenn ti fi nan prizon pou koulyea) ki te fèt an mas 2023 demontre kondisyon kè kase ak twòp moun anpile pil sou pil, mal nourri, san aksè pou jwenn swen sante nan prizon Jeremi. Ankèt la te dekri yon imaj enkyetan tou sou sa moun nan prizon yo ap viv.

Ankèt ki te fèt anvan, ke ESCDROJ ak lòt partnè te reyalize, te evalye kondisyon prizon Jeremi yo ak bezwen detni yo.^{ix} Nan etid sa yo, gen enfòmasyon ki te ranmase nan men jij, lapolis, Komisè Gouvènman, direktè prizon, ak anplwaye Nasyon Zini; men te manke done ki te ranmase nan men detni yo, yo menm. Ankèt sa a itilize rezilta ki te gen anvan yo kòm baz referans kidonk li konplete jefò ki te fèt anvan yo avèk entèvyou 122 moun yo pou bay yon mizajou epi penn yon tablo pi konplè sou konjonkti aktyèl prizon an.

A. Kondisyon moun pil sou pil rive nan bout li

Sitiyasyon mangonmen moun pil sou pil nan prizon Jeremi ak nan lòt prizon toupatou ladan l Ayiti se yon pòblèm depi dikdantan. Batiman kote prizon Jeremi an ye a se yon kay prive yo konvèti epi ki te gen kapasite pou kenbe ofisyèlman sèlman 60-70 moun prizonye.^x An 2012, prizon an depase gran maksimòm sa a ak popilasyon ladann ki rive nan 264 moun. Selil ki te konsevwa pou 10 moun pou pi plis kenbe jiska 60 moun.

Malerezman, sitiyasyon moun pil sou pil la gangrennen pi rès atò nan dènye deseni yo akòz divès faktè ki enkli sistèm disfonksyonèl tribinal yo ki diskite nan seksyon II pi ba a. Prizon Jeremi a devlope konsiderableman avèk popilasyon li nan mwad mas la ki rive nan yon chif tèt chaje avèk 470 moun.^{xi} Pandan etablisman prizon an a vin agrandi yon ti kras depi 2012, li toujou twò piti pou akòmode ogmantasyon wit fwa plis kapasite espas la te konsevwa pou kenbe a. Selil yo kontinye chaje avèk prizonye, espas yo tèlman kwense, sa oblije tout moun pa ka lonje kò yo an menm tan. Enfòmasyon sa a reflète rezilta pa twò lontan ki te jwenn sou prizon Ayiti an jeneral ki te fè konnen yon gason prizonye an mwayèn gen

sèlman 0.57 mètr kare nan selil li kòm tout espas pandan fanm ak jèn ti gason bije rete nan selil kwense menm jan an tou ak 1.37 mètr kare ak 0.88 mètr kare disponib pou yo chak.^{xii} Nòm minimòm entènasyonal la egzije 4.00 mètr kare^{xiii} espas pou chak moun—plis pase sèt fwa sa yon gramoun gason genyen nan prizon Jeremi.

Demografi Prizon Jeremi andat 21 Mas 2023	
Gason	438
Fanm	19
Jèn Ti Gason	13
Jèn Ti Fi	0
Total	470

B. Sistèm Dasenisman ak Espas pou Moun Kouche pa bon ditou

Moun ki nan prizon Jeremi yo ap kwoupi anba move kondisyon inimen kote aksè pou jwenn kabann pou dòmi, douch ak twalèt pa reponn avèk okenn estanda imanité. Ankèt ki fèt deja te revele yo pa otorize matla nan selil gason yo pou yo dòmi paske fetay an aliminyòm lan pa sekirizan kifè moun nan prizon yo ka sove depi yo anpile matla youn sou lòt. Pafwa se katon yo bay moun yo pou yo kouche. Nan selil ki plen moun tankou sadin anndan yo, kote a pa gen ase espas pou tout moun kouche an menm tan kidonk yo oblije akwoupi oswa altène dòmi youn apre lòt. Ankèt sa a rekonfime enfòmasyon an kote se yon ti kras moun nan sa ki te reponn sondaj la ki rive jwenn aksè ak kèlkelanswa bagay la pou yo dòmi isit la.

Menm jan ak etid anvan yo, ankèt mas 2023 a revele kondisyon sanitasyon yo trè move. Pi fò moun yo fè konnen yo gen aksè ak yon douch ridimantè ak kèlke pwodwi ijyèn tankou yon bwòsadan oswa savon. Men, sa pa klè si tout moun rive jwenn sa. Malgre gen kèk twalèt nan prizon an, moun nan prizon yo pa kapab itilize yo toutan nan jounen an, kidonk oblije itilize bokit nan selil yo nan lòt okazyon yo. Ti fenèt jis avèk move ayerasyon met klou sou absè. (*Gade foto saldeben yo nan paj apre a.*)

“M ta renmen mande w pou w ede jwenn libète m. M jèn, mwen malad, mwen pa kapab jwenn swen m bezwen isi a nan prizon an.”

- *Jean*, yon jenòm 21 lane yo akize ki vòlè yon telefòn nan prizon an depase plis pase en an

Samaritans Purse
INTERNATIONAL RELIEF

C. Alimantasyon ki pa adekwat mete moun yo arisk grangou ak malnitrisyon

Se yon pwoblèm pèpetyèl kesyon pa gen aksè sifizaman ak manje nourisan nan prizon Jeremi.^{xiv} Sepandan, dapre moun yo te ankete an mas la, kwachòkò se yon pwoblèm pi grav pase jan yo te konprann anvan an. Yo sèvi moun yo nan bòkit nan selil yo (*gade* foto nan paj apre a). Aktivite gang yo bloke transpò nòminal pwodwi yo kifè estòk manje prizon an kaba. Epitou, varyete nan manje yo diminye avèk ratman lamanjay sou sèn mondyal k ap vale teren chak jou; koulyea yo sèlman lofri mayi ak diri. Manje sa pa ase nourisan kifè anpil tonbe grangou epi arisk pou tout lòt move pwoblèm sante tankou gratèl. Preske mwatye (45%) nan moun yo te entewoje yo fè konnen y al dòmi grangou. Òganizasyon sosyete sivil yo te bije pase alaksyon, sipleman avèk don, men sa pa t sifi.

“M al dòmi grangou chak jou. M pa gen manman, m pa gen papa ni lòt vizitè ki ka sipòte m. Tanpri pran ka m lan an konsiderasyon.”

- *Paul* se yon òfelen 18 an yo te arete pou diri l te vòlè an janvyè 2023; li poko janm konparèt devan jij ni konsilte yon avoka

Moun nan prizon yo fè konnen tou gen yon mankman grav pou jwenn aksè ak dlo potab. Jan sa diskite pi ba a an plis detay, kantite ka kolera—yon maladi ki transmèt pa dlo—ogmante.

D. Minimòm aksè pou jwenn swen sante ak maladi kontajye ki gaye

Ankèt sa a met an evidans pwoblèm sante k ap fè ravaj anndan prizon Jeremi. Majorite moun yo entèvyouwe yo soufri yon kèlkonk maladi ki pa trete, epi gen 37 moun ki rapòte bezwen yo genyen pou jwenn swen ann ijans. Pami kondisyon mwen grav yo, gran majorite moun ki reponn sondaj la (70%) rapòte yo kontrakte maladi a pandan yo nan prizon an avèk 22% ladan yo k ap soufri ak gratèl sou tout kò yo. Mwens pase 20% moun ki reponn sondaj yo te resevwa tretman pou pwoblèm sante yo a. Klinik prizon an ekipe prensipalman pou founi premye swen ijans, pa pou trete maladi pi grav yo.

Tibèkiloz avèk kolera te pi dri pase sa n te antisipe. Nan 122 moun ki te entèvyouwe yo, 15 te dyanostike ak kolera epi wit te gen tibèkiloz.^{xv} Nan 15 ki te dyanostike avèk kolera, sis sanble te kontrakte maladi a nan prizon an paske yo fè konnen premye dyagnostik yo te resevwa se apre plizyè lane yo fè kenbe yo nan prizon Jeremi vitametènans. Yo tout ki fè konnen yo teste pozitif pou kolera temwaye yo te ba yo omwen yon kèlkonk tretman evantyèlman, kwak dat tretman pi resan yo te jwenn varye konsiderableman ant: kèlke jou ak si zan. Gen de moun ki pa t kapab sonje dènye fwa yo te jwenn tretman. Rapò yo endike tretman pa t regilye pou moun k ap souffri tibèkiloz yo. Sa ki klè sèke moun yo ki bije rete sere kòtakòt, yo kategorikman kite yo san pwoteksyon kont—anplis tretman pa regilye ni sifizan pou—de gwo maladi ki atrapan anpil anndan prizon Jeremi.

“Tanpri ede m pou yo libere m fè m soti isi a. Mwen malad.”

- *Ronald* se yon mesye ki gen 48 an yo te mete nan prizon an 2020 sou akizasyon l te vòlè yon ti sak diri; li kontrakte tibèkiloz nan prizon an, jiska prezan li poko janm wè yon jij ni pale ak yon avoka ni resevwa atansyon medikal

E. Vyolans jeneralize kont moun yo anprizone yo

Ankèt la pèmèt yo kapte vyolans tribòbabò ki komèt kont moun nan prizon nan Jeremi. Yon kantite ki fè n pantan, 93% moun yo entèvyouwe yo te wè ak de je yo pèsònèlman omwen yon zak vyolans nan prizon an epi 32% te yo menm sibi agresyon fizik pandan yo nan prizon an. Epi tou, preske mwatye nan moun ki te reponn kesyon sondaj la te yo menm sibi ditò lè yo t ap arete yo. Moun yo ki reponn kesyon yo fè konnen ni pèsònèl kap siveye, ni prizonye parèy yo te komèt abi sa yo. Chif sa yo patikilyèman remakab pwiske gen plis chans yo pa menm rapòte yo kòm sadwa paske moun yo tou pè pou yo pa sibi chòkanretou epi sitou manke yon espas prive pa moman nan kote entèvyou yo fèt la.^{xvi}

“Yon fonksyonè prizon an te bat mwen pase m te mouye l pa aksidan pandan m t ap benyen. M poko janm pale ak yon jij depi m rive isi a an 2021.”

- *Martin*, se yon mesye ki gen 22 zan yo akize l vòlè yon motosiklèt ki nan prizon an preske de zan

Sèlman kèlke grenn moun kite patisipe nan entèvyou a, rapòte abi yo sibi paske yo pè chòkanretou, sitou lè agresè a se yon anplwaye prizon an. Kèlke nan sa ki pote plent sou tò yo sibi anba men ajan prizon yo, kèk fwa agresè a te jwenn reprimann men okenn swivi pa fèt yo fason pou agresè a ta reponnde zak li oubyen pou yo ta bali yon sanksyon ke zak li merite.

II. Detansyon Manch Long Moun nan Prizon Jeremi yo Pase anba Pye Dwa Pou yon Jwenn yon Pwosè Ekitab Kòmsadwa

Ni lwa peyi a ni lwa entènasyonal la anvizaje pou fè respekte dwa moun yo akize ki komèt yon zak kriminèl ann Ayiti pou yo jwenn yon pwosedi legal kòmsadwa. Patikilyèman, Atik 24-1 Konstitisyon Ayiti mande pou yo pa arete, rapouswiv moun lajistis, oubyen kenbe yo an detansyon abitrèman. Epi Atik 26 lan mete aklè yo pa ka kenbe yon moun an detansyon pou plis pase 48 èd tan amwenske moun lan te deja prezante devan jij ki finalman te detèmine legalite arestasyon an. Nan ka kote arestasyon an pa legal, fò yo lage moun lan touswit, konfòm ak jan Konstitisyon Ayiti ansanm ak dispozisyon trete entènasyonal sou dwa moun ki diskite pi devan an la a mande.^{xvii} Kòd sou Pwosedi Penal Ayiti prevwa tou dwa pou moun jwenn yon pwosè rapid nan yon delè kat mwa.^{xviii}

Nou byen sezi, gen sèlman wit nan moun ki te entèvyouwe yo ki fè konnen yo te rive pale ak yon jij sou 48 èd tan konstitisyon an garanti kòm ekzijans lan, epi gen sèlman 45 (osnon 37%) ki te gen chans pale ak yon jij a yon moman done apre arestasyon yo. Nan sa ki te wè ak yon jij yo, pi fò poko janm jwenn akizasyon fòmèl yo, sa vle di yo rete la nan prizon san yo pa konnen egzakteman ki krim, ki zak yo komèt ke lajistis repwoche yo. An reyalite, yon sèl nan moun ki patisipe nan entèviou a ki kondane pou enfraksyon li komèt la. Anplisdesa, malgre sa pata sipoze etone pèsonn nan kalamite yap viv la, gen sèlman 11 moun nan sila yo ki te patisipe nan entèviou a ki te jwenn opòtinite pale avèk avoka sou akizasyon ki gen sou do yo.

Tout 122 moun ki patisipe nan entèviou a pase an mwayèn 4 lane ap tann pou yo prezante devan jij ki pou detèmine legalite arestasyon yo an. Ret an detansyon anndan prizon an nan yon kondisyon makawon pandan plizyè lane ap ret tann lekti akizasyon fòmèl yo ou dimwens pou jijman yo fèt, anpil moun dekrenmen nan prizon an, nan pase plis tan ke maksimòm tan pou yo ta fè si yo te jije pou zak osnon enfraksyon yo komèt la. Pa egzanp, 40% swadizan ofans yo, pami moun ki te fè entèvyou an, se pou ti enfraksyon oswa pou ofans ki pa vyolan tankou vòlè yon selilè oswa manje yo te arete yo—ki souvan pa bay plis pase sis (6) mwa santans kòm pinisyon oswa pou zak delenkans lan. Poutan, tan endividi sa yo fè nan prizon pou peye pèn pou Yon ofans ki pa menm vyolan, rive an mwayèn plis pase twa zan aktyèlman.

Yon jenòm ki gen 24 an yo akize ki vòlè yon telefòn an jiyè 2021, ki pa ko janm wè yon jij ni pale avèk yon avoka, rete an detansyon Jeremi pandan preske de zan. Yon lòt mesye ki gen 29 an yo te arete pase l vòlè pwodwi kosmetik an 2019 poko nonplis janm pale ak jij ni avoka malgre ke yo kenbe l an detansyon pou preske katran. An septanm 2020, yon mesye ki gen 48 tan te kenbe an detansyon pou yon sak diri yo di li vòlè epi l pa janm wè jij pou akizasyon an depi twa zan sa fèt la. Istwa moun sa yo se pa ka izole men se fè divè nan prizon Jeremi. Moun akize yo arete yo, pa janm wè jij, pa janm jwenn akizasyon ofisyèl, pa janm jije: yo jis ret la ap tann nan kondisyon pil sou pil ekstrèm, ap pran maladi, ane vini, ane

ale. Menm si yo koupab, mesye sa yo ak anpil lòt peye pèn yo depase tan ekzijib pou vòlè yon telefòn oswa yon sak diri. Dwa konstitisyonèl yo vyole pou jwenn yon pwosè legal kòm sadwa; yo pa ba yo okenn opòtinite pou yo jwenn jistis ni defann tèt yo kont akizasyon yo met sou do yo a. Nan ka sa a, prizon Jeremi an asanm avèk sistèm jidisyè Aysyen an, fèmèn bouch detni sa yo, vyole dwa yo, vyole libète yo avèk dwa pou yo genyen yon pwosè ekitab.

III. Kondisyon nan prizon Jeremi reprezante yon vyolasyon dwa moun gouvènman Ayiti ak kominote entènasyonal la dwe repara sitiyasyon sa a

Fè dwa moun respekte epi tabli kondisyon kote lajistis kab garanti se objektif fondalnatal kad jiridik entènasyonal la. Depi Nasyon Zini te kreye, plizyè akò chache rekonèt epi pwoteje diyite chèmèt chèmètrès ak dwa entrensèk tout moun. Se responsablite chak eta manb ak kominote entènasyonal la nan kole tèt ansanm pou mete ann aplikasyon dwa sa yo, patikilyèman pou moun pi vilnerab kap sibi abi. Trete anrapò ak dwa fanm, timoun, moun andikape, moun yo akize de zak kriminèl, ak moun nan prizon renouvle angajman enpòtan sa a.

Malgre Ayiti ratifye plizyè trete sou dwa moun ki tabli epi konplete pwoteksyon dwa ak lejilasyon peyi a,^{xix} moun detni nan prizon ann Ayiti kontinye ap sibi kondisyon egzèkrab k ap vyole diyite antanke moun epi mete lavi yo an danje chak jou. Nan lane 2008, nan Ka ansyen Premye Minis Aysyen Yvon Neptune yo te fè pran prizon mal, Lakou oubyen Tribinal Intèameriken sou Dwa Moun (IACtHR) te jwenn eta selil li te ye a pa t gen okenn ijyèn, okenn salibrite, li te manke aksè pou yon sistèm sanitè adekwa, yo te enpoze restriksyon sou deplasman l epi li te sibi menas toutan ki te mete sekirite ak lavi l an danje. Sa yo reprezante move tretman inimen ki vyole Atik 5 Konvansyon Amerikèn Dwa Moun lan, kidonk egzije Ayiti pou repara mal li fè yo epi kreye yon plan pou amelyore kondisyon jeneral yo.^{xx} Malerezman, kondisyon prizon an Ayiti, pli patikilyèman nan Jeremi, sèlman vin pi mal depi lè sa a.

“M ta renmen pran swen fanmi m ak twa pitit mwen yo. Tanpri ede m paske prizon an makawon. M pa gen pèsòn ki pou ede libere m soti isi a.”

- *Christophe*, se yon mesye tranndezan yo akize l vòlè yon sak diri, lwil, ak somon, epi yo mete l nan prizon depi 2020

Depi mwad mas 2023, 470 moun fèmèn antase kou sadin nan selil prizon Jeremi ap sibi vyolasyon kont dwa yo kòm moun, tennfas san pran souf. Sitiyasyon sa a rive nan pwen kote se yon gwo vyolasyon trete entènasyonal Ayiti te ratifye yo ansanm avèk plizyè lòt akò ki pa obligatwa ki te devlope nan kad Nasyon Zini pou pwoteje diyite moun yo mete nan prizon.^{xxi} Tablo ki anba a bay yon ti analiz tou kout sou kèk nan vyolasyon prensipal dwa moun ki te repètorye nan prizon Jeremi an.

<p>Entèdiksyon kont tòti ak maltretans oswa pinisyon kraze zo, inimen, osnon avilisan^{xxii}</p>	<p>Sitiyasyon an grav pa gen kote pou pike zepeng, espas pa vantile, kondisyon ijyèn lan mal anpil epi aksè limite pou jwenn kabann pou dòmi se reyalite a alawonnbadè. Pratikman tout (96%) moun ki te fè entèvyou yo fè konnen yo te temwen vyolans ki nan plizyè ka se pèsònèl prizon an yo ki te komèt yo.</p>
<p>Dwa pou gen lavi^{xxiii}</p>	<p>Lavi moun detni yo toujou menase akòz vyolans y ap sibi avèk mank swen medikal. RNDDH rapòte ant mwad janvyè rive oktòb 2022, de moun te mouri pandan yo nan prizon Jeremi a.^{xxiv}</p>
<p>Dwa pou gen libète ak sekirite endividyèl^{xxv}</p>	<p>Plizyè moun yo akize komèt yon seri ti enfraksyon yo kenbe yo nan prizon nèt san yo pa janm gen opòtinite pou wè yon jij oswa yon avoka. Yon ekzanp konsa se yon mesye ki gen 48 an yo mete nan prizon an 2020 pou yon sak diri l vòlè. Li pa ni gen aksè jwenn yo reprezante l legalman ni pale ak yon jij depi lè a.</p>
<p>Dwa pou rive jwenn bon jan nivo sante^{xxvi}</p>	<p>Pami moun yo te entèvyouwe yo, 74% fè konnen yo gen yon pwoblèm sante men anpil pa resevwa tretman adekwa. Nan pwoblèm sante ki rapòte yo, 44% ladan yo te grav ki enkli kolera ak tibèkiloz ansanm ak lafyèv, doulè vant, enfeksyon nan kanal pipi, ak bouton. Gen de fanm ki dekri yo “malad nan tete”, yo pa jwenn swen medikal ni yo pa fè tès depistaj kansè pou yo.</p>
<p>Entèdiksyon kont diskriminasyon ak vyolans ki baze sou “jan”^{xxvii}</p>	<p>Sou 14 fanm ki te fè entèvyou yo, 5 rapòte yo sibi vyolans. Nan gwoup sa a, 4 fanm ladan di agresè ki te fè yo mal lan se yon pèsònèl penitansye an epi senkyèm lan pa devwale sous agresyon an.</p>
<p>Dwa Timoun detni yo pou yo jwenn tretman imen ak swen apwopriye pou laj yo, ki enkli kontak ak vizit fanmi yo^{xxviii}</p>	<p>Yon jèn ki gen 17 an yo mete nan prizon pou yon telefòn li vòlè, deklare li pa rive gen kontak ak paran l oswa pèsòn responsab li. Li di tou li sibi zak vyolans nan men yon pèsònèl prizon an akòz laj li.</p>

IV. Rekòmandasyon

Pwovizyon jiridik obligatwa tankou sa ki dekri pi wo yo egzije leta ayisyen pou li respekte dwa zimen tout moun ki sou jiridiksiyon l epi yo enpoze l yon responsablite byen patikilye anvè moun ki sou chay li nan prizon yo. Malgre ranpa legal sa yo, kondisyon nan prizon Jeremi kategorikman nye nòm minimòm debaz sa yo epi ofanse oubyen vyole diyite imèn moun yo. Etandone kriz gouvènans konjontirèl ann Ayiti a, moun ki ekri rapò sa a trè konsyan defi otorite lokal ak lòt aktè yo genyen devan yo. Nan lespri sa a, rekòmandasyon sa yo santre sou aksyon ki ta dwe pran an tout priyorite san pèdi tan, anvan menm yo ta pran desizyon pou rezoud lòt gwo pwoblèm estriktirèl yo.

1) Fèmen prizon Jeremi a:

Kondisyon prizon Jeremi a tonbe tèlman an degraba, sèl solisyon se pou sispann itilize espas la pou kreyen vivan. Li senpman enposib pou garanti dwa moun respekte nan eta deplorab bagay yo tonbe la koulyea.

2) Diminye kantite moun pil sou pil la:

Aksyon dwe pran nan limedya pou rezoud pwoblèm moun pil sou pil la. Pou pi piti, moun sa yo ta dwe libere an tout dilijans: a) minè; b) moun ki nan prizon an depase santans maksimòm swadizan krim yo a; c) moun ki poko prezante devan jij nan peryòd 48-èd tan jan sa preskri pou fèt; epi d) moun yo akize oswa kondane pou enfraksyon ki pa gen arevwa ak zak vyolan.

3) Bay manje, estrikti sanitasyon ak swen sante adekwa:

San mezi an ijans pou bay manje, amelyore sistèm sanitasyon yo, epi bay aksè pou jwenn swen sante, lavi moun ap rete an danje. Pa egzanp, Ministè Sante Piblik ak Popilasyon an Ayiti ta dwe imedyatman distribye vaksen kont tibèkiloz bay otorite prizon yo.

4) Envestige epi retire pèsònèl prizon an yo k ap fè abi pouvwa yo:

Otorite Leta ki konsène yo an dwe mennen investigasyon sou tout zak movezte ke pèsònèl prizon an oubyen lòt fonksyonè ta fè sou yo. Direktiv ak fòmasyon sou ki konpòtman ki atann onivo pèsònèl prizon yo dwe enstitisyonnalize tou.

5) Mete an plas yon pogram dankadremman sikolojik pou garanti sante mantal moun yo:

Kondisyon jeneralize anprizonman yo, maladi, malnitrisyon, move kondisyon sanitè, ak lòt faktè ki dekri nan rapò sa a fòseman afekte sante mantal prizonye yo. Lè y ap fè entèvyou

yo, nou obsève jan rega yo vid epi lè y ap ekspriye yo, yo gaye. Kalte ankadreman sikolojik sa a ta dwe ede moun yo jwenn libète yo epi retounen yo nan sosyete a ki alontèm ta redwi yon rechit nan pousantaj ladan yo ki ta ka anvi komèt move zak ankò.

6) Fòmasyon pèsònèl ak ranfòsman kapasite:

Li klè nan lide anpil nan gadyen prizon yo, depi w tonbe nan prizon, oupèdi dwa w antan ke moun. Bay pèsònèl penitansye yo fòmasyon—ki ta dwe enkli tou administratè yo, gadyen, ak pèsònèl sipò yo—sou dwa zimen ak bon jan teknik sou jesyon t ap chanje pèsèpsyon sa a nan avantaj detni yo ak sosyete a an jeneral. Fò gen mezi ki pran an ijans pou devlope lakay pèsònèl prizon an bon pratik pwofesyonèl ki chita sou respè, transparans. Pratik sa yo dwe enkli tou mwayen adekwa ak bon jan kondisyon yo dwe mete yo pou yo fè travay yo kòmsadwa.

7) Tabli yon plan nasyonal pou amelyore kondisyon anndan prizon yo:

Tribinal Entèameriken fè pase yon òdonans ki detaye plan pou Ayiti rive respekte kritè minimòm dwa zimen pou garanti yon pwosedi legal kòmsadwa avèk tretman moun dwe jwenn.^{xxix} Nan direktiv ki bay yo: yo mande pou tabli “yon plan ak pogram daksyon” k ap gen ladann “kalandriye aktivite yo.” Enstitisyon konsène yo dwe pran mezi pou sa fèt.

Remèsiman

Ekip Rechèch CRAALE la, se ki dirije pa Pwofesè, Mèt Yvon Janvier, nan ESCDROJ, gen ladan Marie Midrenne Appolon, Miranda Hophnie Jean René Dorvilier, Mario Marcelin, ak Flavien Janvier. Rapò sa a se Etidyan Fakilte Dwa UC Law SF Jess McPeake, Blake Bengier, Elena Bertucci, ak Sherene Grinage Gotoy ki te redije l prensipalman avèk kontribisyon otè Direktris Jiridik CGRS /UC Law SF Pwofesè Fakilte Dwa Blaine Bookey ak Asistan Jiridik CGRS /UC Law SF, etidyan dwa Peter Habib. Nou remèsye dwayen ak pwofesè ESCDROJ Jomanas Eustache avèk Direktris Jiridik Haitian Bridge Alliance/UC Law SF Pwofesè Nicole Phillips pou kòmantè ak sipò yo.

Nòt Fen Douvraj

ⁱ See, e.g., [Lavira v. Att’y Gen.](#), 478 F.3d 158, 170 (3d Cir. 2007).

ⁱⁱ [Yvon Neptune v. Haiti](#), Merits, Reparations, and Costs, Judgment, Inter-Am. Ct. H.R. (ser. C) No. 18o (May 6, 2008), para. 171.

ⁱⁱⁱ Bureau des Avocats Internationaux (BAI) and Institute for Justice & Democracy in Haiti (IJDH), [Human Rights and Rule of Law in Haiti: Key Recent Developments June through November 2022](#) (Dec. 2022) (“BAI/IJDH Dec. 2022”).

^{iv} *Id.*

^v *Id.*

^{vi} Office de la Protection du Citoyen d’Haïti (OPC) [Office for the Protection of the Citizens of Haiti], [Haïti / Mauvaises Conditions de Détention: Les Parents des Prisonniers Décédés Doivent s’associer pour Attaquer l’État par Devant des Instances Internationales](#) [Haiti/ Poor Conditions of Detention: Relatives of Deceased Prisoners Must Join Forces to Attack the State Before International Bodies] (Sep. 2022); Réseau National de Défense des Droits Humains (RNDDH) [National Network for the Defence of Human Rights], [Dysfonctionnement des systèmes judiciaire et pénitentiaire: Le RNDDH plaide pour le respect des droits aux garanties judiciaires](#) [Dysfunction of the Judicial and Penitentiary Systems: RNDDH Advocates for the Respect of the Rights to Judicial Guarantees], (Nov 11, 2022).

^{vii} UC Law SF Haiti Justice Partnership, <https://www.uchastings.edu/academics/centers/hastings-to-haiti> (last visited May 29, 2023).

^{viii} Kate Bloch and Roxane Dimanche, [Human Rights from the Ground Up: Building the First Law School Legal Aid Clinic in Haiti](#), 20 U. Pa. J.L. & Soc. Change 217 (2017).

^{ix} See, e.g. Memorandum from Seton Hall Law School (2012) (on file with authors); BINUH, [N’ap Mouri: Rapport sur les Conditions de Détention en Haïti \[N’ap Mouri: Report on Conditions of Detention in Haiti\]](#), (2021).

^x Seton Hall Memo, *supra* note ix.

^{xi} Depi premye piblikasyon rapò sa a, CRAALE te genyen kèk viktwa nan reyalizasyon liberasyon kèk prizonye atravè petisyon habeas ak jijman ki te dire lontan. Men, efò sa yo te sèlman grate sifas la.

^{xii} BINUH, *supra* note ix.

^{xiii} See, e.g., Eur. Ct. H.R., [Ananyev and Others v. Russia](#), App. Nos. 42525/07 & 60800/08, at ¶¶ 144-45, 148 (Jan. 10, 2012), holding in part that each detained person “must have an individual sleeping place in the cell” and must have “at least three square metres of floor space” to her/his self: the absence of either resulting in a “strong presumption that the conditions of detention amount[] to degrading treatment [...] in breach of Article 3”; see also, Eur. Ct. H.R., [Case of Torregiani & Others v. Italy](#), App. Nos. 43517/09, 46882/09, 55400/09, 57875/09, 61535/09, 35315/10 & 37818/10, May 27, 2013, at ¶ 76; see also, Inter-Am. Comm’n H.R., [Report on the Use of Pretrial Detention in the Americas](#), OEA/Ser.L/V/II., Doc. 46/13, ¶ 291 (Dec. 30, 2013); U.S. Dep’t of State, Bureau of Democracy, H.R. & Lab., [Report on International Prison Conditions](#), n.10 (2012).

^{xiv} These issues pervade all of Haiti’s prisons and are uniquely pronounced in rural areas like Jérémie. See, e.g., Danica Coto, [Haitians are dying of thirst and starvation in severely overcrowded jails](#), Associated Press (June 8, 2023).

^{xv} Enfeksyon tibèkiloz te ogmante sèlman depi premye piblikasyon rapò sa a.

^{xvi} Tout moun ki te entèvyou yo te bay konsantman enfòm pou yo te fè entèvyou yo ki konsistan avèk meye pratik yo.

^{xvii} See generally, U.S. Dep’t of State, Bureau of Democracy, H.R. & Lab., Country Reports on Human Rights Practices: Haiti (2022) at 9-10 (“The law requires prosecutors to routinely visit detention centers and police stations to provide for proper treatment of detainees and respect for arrest procedures [...] these visits rarely occurred.”).

^{xviii} The Code provides: “Le juge instructeur saisi d’une affaire a un délai de deux mois pour en mener l’instruction et communiquer les pièces de l’information au Ministère public et un délai d’un mois pour l’émission de l’ordonnance de clôture, ce, sous peine de prise à partie.” CODE D’INSTRUCTION CRIMINEL, tit. II, art. 7 [“The investigating judge hearing a case has two months to conduct the investigation and communicate the

information to the Public Prosecutor's Office and one month to issue the closure order, failing which he will be taken to task." CODE OF CRIMINAL PROCEDURE, tit. II, art. 7].

^{xix} Haiti has ratified the following U.N. treaties: the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), the International Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD), the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), the Convention on the Rights of the Child (CRC) and the Optional Protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography. Furthermore, Haiti has ratified the following regional treaties: the American Convention on Human Rights (ACHR), the Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence Against Women ("Convention of Belem do Pará"), and the Inter-American Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Persons with Disabilities.

^{xx} *Neptune v. Haiti*, *supra* note ii, para. 138.

^{xxi} Relevant non-binding instruments are the U.N. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners ("the Nelson Mandela Rules"), the United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders ("the Bangkok Rules"), and the United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("the Beijing Rules").

^{xxii} ICCPR, art. 7; ACHR, art. 5. *See also* ICCPR, art. 10 (right to humane treatment in detention).

^{xxiii} ICCPR, art. 6; ACHR, art. 4.

^{xxiv} RNDDH, *supra* note vi, para. 103.

^{xxv} ICCPR, art. 9; ACHR, art. 7.

^{xxvi} ICESCR, art. 12; CRPD, art. 25 (right to equal access to healthcare for people with disabilities).

^{xxvii} CEDAW, arts. 1-2; Convention of Belem do Pará arts. 3, 4, 7.

^{xxviii} CRC, arts. 37(c), 40; Beijing Rules.

^{xxix} *Neptune v. Haiti*, *supra* note ii, paras. 171, 179, 183.

Center for Gender & Refugee Studies

Haiti Justice
Partnership